

УДК 330.131.7:351(477)(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2023-2-1>**Гапонюк Ольга Іванівна**

кандидат економічних наук, доцент,
начальник навчально-методичного відділу
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-5178-8876
Scopus Author ID: 57211808105

Сирмамійх Ірина Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
заступник начальника ВОНР
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-0524-6731
Scopus Author ID: 57216944908

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті зазначена важливість державного внутрішнього фінансового контролю як інструменту публічного управління, досліджено сутність фінансового ризику в системі публічного управління. Так, управління ризиками можна розглядати як певний управлінський процес, що складається з декількох етапів, а саме: 1 етап – ідентифікація ризиків (для виконання необхідно володіти широким спектром практичних і теоретичних знань у цій сфері, якісними та кількісними підходами); 2 етап – прийняття рішення щодо методу оцінки ризику, оцінка ризику (існують три групи методів оцінювання: економіко-статистичні, експертні, аналогові); 3 етап – прийняття рішення щодо методів впливу на ризик (метод управління або уникнення ризиками, або запобігання збитку, або перерозподілу ризику, або прийняття ризику на себе); 4 етап – реалізація обраних методів впливу на ризик та корегування системи управління ризиками після моніторингу результатів управління. Було встановлено, що основний вплив на результати щодо прийняття рішення здійснює другий етап, за умови коректного співставлення методів оцінювання ризиків та їх основних прийомів (задач). В результаті проведеного аналізу існуючих методів та моделей оцінки фінансових ризиків встановлено, що на практиці домінують експертні методи. В цілому зазначено, що ефективний процес управління фінансовими ризиками є важливою умовою вдосконалення механізмів публічного управління, які існують в Україні. Окреслено, що завчасний моніторинг ефективності усіх етапів процесу управління фінансовими ризиками, врахування «слабких місць» формує підґрунтя для своєчасного пристосування до них. Відсутність цієї здатності може виявитися основною причиною виникаючих кризових ситуацій в публічному управлінні.

Ключові слова: ризики; фінансові ризики; публічне управління; ризик-орієнтоване управління; державний внутрішній фінансовий контроль.

Gaponiuk O. O., Syrmamiikh I. V. METHODS FOR ASSESSING FINANCIAL RISKS IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION

The article notes the importance of state internal financial control as a public administration tool, explores the essence of financial risk in the public administration system.

In general, risk management can be viewed as a specific management process consisting of several stages, namely: stage 1 - risk identification (for implementation, it is necessary to have a wide range of practical and theoretical knowledge in this area, qualitative and quantitative approaches); Stage 2 - making a decision regarding the risk assessment method, risk assessment (there are three groups of assessment methods: economic-statistical, expert, analog); Stage 3 - making a decision on methods of influencing the risk (method of managing or avoiding risks, or preventing damage, or redistributing risk, or taking on the risk in accordance with the financial capabilities of the enterprise and the total amount of potential losses); Stage 4 - implementation of the selected methods of influencing the risk and adjusting the risk management system at the enterprise after monitoring the management results. It was found that the second stage has the main influence on the decision-making results, provided that the risk assessment methods and their main techniques (tasks) are correctly compared. As a result of the analysis of existing methods and models for assessing financial risks, it was found that expert methods dominate in practice. In

general, it was noted that an effective financial risk management process is an important condition for improving the public administration mechanisms existing in Ukraine. It has been determined that premature monitoring of the effectiveness of all stages of the financial risk management process, taking into account "weak points" forms the basis for timely adaptation to them. The lack of this ability can be the main cause of emerging crisis situations in public administration.

Key words: risks; financial risks; public administration; risk-based management; state internal monetary control.

При формуванні системи публічного управління в Україні на перший план виходять проблеми, пов'язані з прийняттям ефективних управлінських рішень. Одним з найважливіших елементів даного управління виступають технології фінансового ризик-менеджменту.

На законодавчому рівні в Україні розроблені Стратегія та Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах, в основу якого покладена концепція ризик-орієнтованого контролю [1]. Система внутрішнього контролю являє собою сукупність організаційних структур, політик, процедур і дій співробітників органів (установ), спрямованих на мінімізацію ризиків і забезпечення досягнення визначених цілей.

Значний внесок у визначення сутності державного внутрішнього фінансового контролю, обґрунтування необхідності моніторингу ризиків у своїх наукових роботах зробили: Т. Каменська [2], Р. Рудницька [3], Ян Тайнен [4] та інші вчені.

Питання управління фінансовими ризиками розглядали в своїх роботах відомі вчені-економісти: І. Бланк [5], А. Катренко [6], М. Power [7], О. Орлик [8]. Проте, незважаючи на істотну кількість праць з окресленої проблематики, на сьогодні, немає узагальненої теорії щодо визначення впливу фінансових ризиків на систему публічного управління.

Метою статті є систематизація та узагальнення підходів до управління фінансовими ризиками в системі публічного управління.

Процес управління фінансовою складовою публічного управління може включати виявлення та ідентифікацію факторів ризику, оцінку ризику, управління ризиками за допомогою методів впливу на відповідні фінансові ризики.

Ризик є таким, що охоплює практично всі області життєдіяльності суспільства, що обумовлює різноманіття його визначень. Фінан-

совий ризик є більш вузькоспеціалізованим, та відбиває виникнення невизначеності в системі публічного управління. Фінансовий ризик - це «результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при вірогідності настання економічного збитку (фінансових втрат) через невизначеність умов його реалізації» [5]. З цього визначення випливає, що фінансовий ризик - це ризик, який передбачає збитки (зниження прибутків, доходів, втрата капіталу тощо), через які ризик для держави набуває конкретного реального вираження.

Фінансовий ризик можна класифікувати за декількома класифікаційними ознаками, що дозволяє сформулювати системи управління ризиками на державному рівні: за джерелами виникнення; за видами; за об'єктом, що характеризується; за сукупністю досліджуваних інструментів; за комплексністю дослідження; за характером фінансових наслідків; за характером прояву в часі; за рівнем можливих фінансових втрат; за можливістю передбачення; за можливістю страхування.

Управління ризиками можна розглядати як певний управлінський процес, що складається з декількох етапів, як це наведено на рисунку 1.

Мета етапу ідентифікації ризиків - це виявити й описати максимальну кількість ризиків, які можуть завадити досягти поставлених цілей. Потенційні ризики обов'язково треба класифікувати та згрупувати.

Основна задача другого етапу - оцінка рівня кожного ідентифікованого ризику шляхом вибору методів оцінювання відповідних показників, властивих досліджуваній системі. Для виконання задачі існують три групи методів оцінювання: економіко - статистичні (середнє значення фактору ризику; дисперсія фактору

ризик; середньоквадратичне відхилення фактору ризику; коефіцієнт варіації фактору ризику; коефіцієнт «бета»; розподіл імовірності фактору ризику; економетричне моделювання), експертні (опитування кваліфікованих фахівців з обов'язковою математичною обробкою результатів опитування з урахуванням компетентності експертів: середньозважена оцінка ймовірності кожного фактора ризику, аналіз узгодженості думок експертів за допомогою рангового коефіцієнту кореляції Спірмена (у випадку двох експертів) та коефіцієнту конкордації (у випадку, коли розглядаються думки більше двох експертів), ранжування ризиків по значущості), аналогові (виявлення загальних закономірностей, залежностей та перенос їх на досліджуваний об'єкт).

В результаті проведеного аналізу існуючих методів та моделей оцінки фінансових ризиків публічного управління встановлено, що на практиці домінують експертні методи. Але кількісна оцінка ризику на основі економетричного моделювання, дозволяє проводити середньо- та довгострокове прогнозування настання ризикових подій, що в свою чергу призведе до прийняття ефективних управлінських рішень щодо упередження негативних наслідків. Аналогові методи використовуються тільки тоді, коли неможливо застосувати інші.

На третьому етапі вибирають методи впливу на фінансові ризики, які відповідають загальній стратегії публічного управління, залежать від обсягів фінансування та сумарного розміру потенційних збитків (рис. 2).

На завершальному етапі управління ризиками проводиться аналіз обраних методів впливу на ризик та корегуються раніше поставлені цілі управління ризиком та система управління ризиками в цілому.

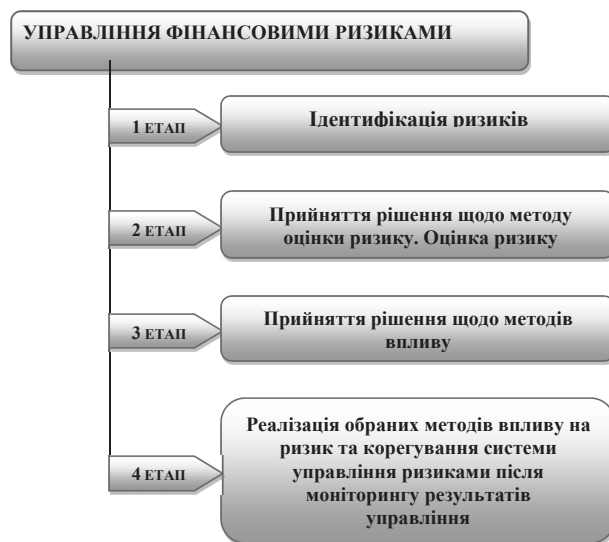

Рис. 1. Узагальнена блок-схема процесу управління фінансовими ризиками [9]

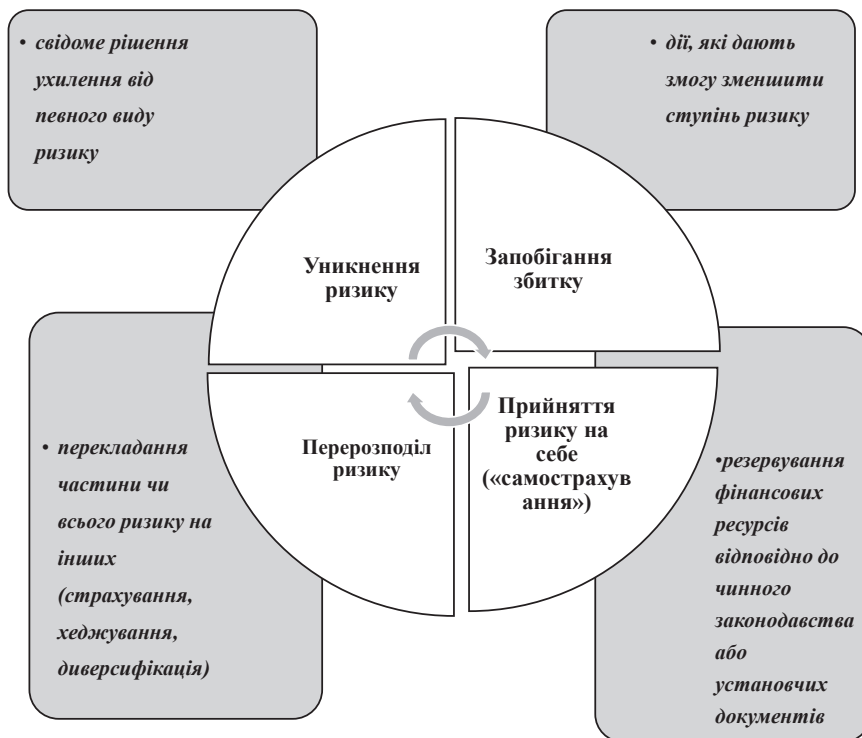

Рис. 2. Методи впливу на фінансові ризики в системі публічного управління

Висновки.

Сучасна практика управлінської діяльності свідчить про необхідність підвищення ефективності використання ризико-орієнтованих інструментів публічного управління, що дає змогу досягти виконання зазначених завдань та зменшити кількість проблемних питань, які виникають в системі публічного управління в умовах викликів сьогодення в цілому та у фінансовій сфері - зокрема.

Проведений аналіз показав, що передбачити всіх ризиків в сучасній системі публічного управління неможливо, але завчасний моніторинг ефективності усіх етапів процесу управління фінансовими ризиками, враху-

вання «слабких місць» формує підґрунтя для своєчасного пристосування до них. Відсутність цієї здатності може виявитися основною причиною виникаючих кризових ситуацій в публічному управлінні.

Література

1. Наказ Міністерства фінансів України “Про затвердження методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах” від 14.09.2012 № 995 (Редакція від 10.12.2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995201-12#Text>
2. Каменська Т. О. Внутрішній аудит: виникнення та розвиток. *Статистика України*. 2015. № 4. С. 60-68.
3. Рудницька Р. М. Особливості розвитку державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 34. С. 215-221.
4. Тайнен Я, Рудницька Р.М., Кестерен М, Чорнуцький С.П., Сидоренко Д.А. Практичні вказівки щодо впровадження фінансового управління і контролю та посилення управлінської підзвітності в органах державної влади в Україні / Ян Ван Тайнен та ін. К: Європейський інститут державного управління та аудиту. 2015. 92 с.
5. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. Т.2. К.: Ника-Центр, 1999. 512 с.
6. Катренко А. В. Прийняття рішень: теорія та практика: Підручник. Львів : «Новий світ – 2000». 2013. 447 с.
7. Power Michael. The Risk Management of Everything: Rethinking the politics of uncertainty. Demos. 2004. 73 с.
8. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна Економіка»*. 2016. № 5-6. С. 218-223.
9. Гапонюк О.І., Сирмамійх І.В. Формування загальної політики з управління фінансовими ризиками на підприємстві. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 33. С. 82-87.

References

1. The Ministry of Finance of Ukraine (2012), “The Order of the Ministry of Finance of Ukraine «On Approval of Methodological Recommendations on the Organization of Internal Control by Budget Administrators in their Institutions and in Subordinate Budgetary Institutions» (Accessed 14 September 2012) [in Ukrainian]
2. Kamenska T. O. (2015). Vnutrishnii audyt: vynyknennia ta rozvytok. [Internal audit: emergence and development]. *Statystyka Ukrainy*. No 4. P. 60-68. [in Ukrainian]
3. Rudnitska R. M. Osoblyvosti rozvytku derzhavnoho vnutrishnoho finansovoho kontroliu v Ukraini. [Peculiarities of the development of state internal financial control in Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. 2013. No 34. P. 215-221. [in Ukrainian]
4. Tainen, Y. Rudnitska, R.M. Kesteren, M. Chornutskyi, S.P. and Sydorenko, D.A.(2015) Praktychni vkazivky shchodo vprovadzhenia finansovoho upravlinnia i kontroliu ta posylennia upravlinskoï pidzvitnosti v orhanakh derzhavnoi vlady v Ukraini [Practical guidance on the implementation of financial management and control and strengthening of managerial accountability in public authorities in Ukraine]. European Institute of Public Administration and Audit. Kiev. 92 s. [in Ukrainian]
5. Blank, I.A. (1999). Osnovy finansovogo menedzhmenta [Fundamentals of financial management]. Kiev: Nika-Tsentr. 512 s.
6. Katrenko, A.V.(2013) Pryiniattia rishen: teoriia ta praktyka [Making Decision: theory and practice], *Novyi svit– 2000*. Lviv. 447 s. [in Ukrainian]
7. Power, M.(2004) The Risk Management of Everything: Rethinking the politics of uncertainty. Demos. 73 s.
8. Orlyk, O. V. (2016). Finansovi ryzyky v systemi zabezpechennya finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpryyemstva [Financial risks in the system of providing financial and economic security of the enterprise]. *Naukovo-vyrobnychyy zhurnal «Innovatsiyna Ekonomika»*. No.5-6, P.218-223 [in Ukrainian]
9. Haponiuk O.I., Syrmamiikh I.V. (2017) Formuvannia zahalnoi polityky z upravlinnia finansovomy ryzykamy na pidpryyemstvi. [Formation of a general policy on financial risk management at the enterprise]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*. No. 33. P. 82-87. [in Ukrainian]